

*Приходько Марина Вадимівна,*  
ад'юнкт кафедри публічного управління  
та адміністрування Національної  
академії внутрішніх справ

## **КІБЕРБУЛІНГ – ЦЬКУВАННЯ В ІНТЕРНЕТ- СЕРЕДОВИЩІ**

Спілкування у віртуальному середовищі, на сьогоднішній день, є невід'ємною складовою життя дитини. Реалії сьогодення, зокрема поширення епідеміологічної хвороби COVID-19, трактують свої правила: вводяться карантинні обмеження, учасникам освітнього процесу пропонують дистанційне навчання, що у свою чергу збільшує час проведення дитини у online – режимі. Серед великої кількості позитивних сторін використання Інтернет – середовища є і мінуси, серед них – кібербулінг.

Проблемні питання, пов'язані з безпекою і захистом від цькування у віртуальному середовищі досліджували такі вчені: О. Баришполець, І. Бухтіярова, І. Василенко, А. Запорожанець, Т. Миронюк, Л. Найдьонова, В. Осадчий, О. Путилова, І. Смірнова, О. Шеремет та інші. Слід зазначити, що на законодавчому рівні досі не визначене поняття кібербулінгу, а науковці трактують його по – різному. Так, Л. Найдьонова зазначає, що кібербулінг – це новітня форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо [1]. А. Нестеренко вказує, що кібербулінг – це систематичні агресивні прояви жорстокості стосовно суб'єкта у віртуальному просторі [2]. Із дефініції Т. Миронюка, А. Запорожця випливає, що кібербулінг – це новітня форма протиправної поведінки, яка виявляється в агресивних, жорстоких діях з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину, використовуючи інформаційно-комунікаційні засоби: мобільні телефони, електронну пошту, соціальні мережі тощо [3].

Окрім того, інтерпретація стаття 173-4 КУпАП [4] дає змогу виділити один з різновидів цькування – кібербулінг – діяння (дії або бездіяльність), які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві **із застосуванням засобів електронних комунікацій**, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Постає питання: яка відмінність між булінгом і кібербулінгом?

Шукаючи відповідь на вищезазначене питання та аналізуючи наявну юридичну та психологічну літературу ми виділили декілька відмінностей: по – перше, у засобах вчинення правопорушення; по – друге, у просторі вчинення; по – третє, у специфічних ознаках. Охарактеризуємо кожну з них:

1. Якщо булінг вчиняється за допомогою вербальних і невербальних засобів, то кібербулінг – із застосуванням засобів електронних комунікацій (e-mail, Telegram, Viber, Instagram, You Tube та інші). Так, рішенням Хустського районного суду Закарпатської області 12 березня 2020 року у справі № 309/671/20 мати неповнолітнього Н. притягнуто до відповідальності за ст. 173-4 КУпАП за те, що її син вчинив булінг, тобто дії психологічного та сексуального насильства, із застосуванням засобу електронних комунікацій - стільникового телефону щодо неповнолітнього Б., 2006 р.н., що проявилось у висвітленні непристойних фото у соціальних мережах Інстаграм, Вайбер [5].

2. При булінгу агресор і жертва (спостерігачі за наявності) знаходяться в одному фізичному просторі та дії агресора вчиняються «тут і зараз», так зване «контактне насильство», то в online – середовищі діє «безконтактне насильство» та є можливість перегляду негативного контенту тривалий час, що є наслідком довгострокової шкоди для жертви.

3. Обов'язковими ознаками булінгу, на нашу точку зору, є сторони – суб'єкт, потерпілий, спостерігачі (за наявності); систематичність (як неодноразове вчинення однією і тією ж особою (агресором) стосовно іншої певної особи (жертви булінгу) двох або більше діянь, передбачених диспозицією ст. 173-4 КУпАП); навмисність (характер дій учасників); дисбаланс сил (проявляється у різному фізичному розвитку, матеріальному становищі, розумових здібностей тощо; може бути реальний чи уявний); наслідки у вигляді психічної та(або) фізичної, економічної (майнової), сексуальної шкоди або можливість їх настання. Ці ж ознаки, як одного з виду вчинення булінгу, притаманні і кібербулінгу. За відсутності хоча б однієї з ознак, відповідальність за булінг, а отже й кібербулінг неможлива. Підтвердженням вищевикладеного є рішення судді Крюківського районного суду міста Кременчука Полтавської області у справі № 537/124/21 щодо матері неповнолітнього А., яка притягається до відповідальності за вчинення

правопорушення, передбаченого ч.1 ст.184 КУпАП, по факту неналежного виконання батьківських обов'язків по вихованню свого сина А., який 30.11.2020 року в Кременчуцькій гімназії №16 виклав в Інтернет фото однокласниць з нецензурним написом[6] (неможливість кваліфікувати за ст. 173-4 КУпАП, адже відсутня систематичність вчинення такого діяння).

Проте вчені, окрім вище зазначених нами ознак, виділяють також анонімність агресора (ів) та широку аудиторію, що є специфічними ознаками кібербулінгу [7].

Отже, під кібербулінгом пропонуємо розуміти діяння (дії/ бездіяльність), які полягають у психологічному, сексуальному, економічному насильстві в online – середовищі із застосуванням засобів електронних комунікацій та яким притаманні обов'язкові ознаки: сторони, систематичність, навмисність, дисбаланс сил, наслідки. Для ефективної реалізації законодавчих актів та чіткого визначення та однозначне тлумачення, вважаємо за доцільне закріпити на законодавчому рівні поняття кібербулінг .

#### ***Список використаних джерел***

1. Найдьонова Л.А. Кібербулінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини. *Інститут соціальної та політичної психології НАПН України Серія «Медіаосвіта на допомогу вчителю»* : методичні рекомендації. Київ, 2014 URL: <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/KIBERBULLING-ABO-AGRESIYA-V-INTERNETI-SPOSOBY-ROZPIZNANNYA-I-ZAHYST-DYTYNY-.pdf>.

2. Нестеренко А. Адміністративно – правова протидія кібербулінгу стосовно дітей. *Law*. 2019. Вип. 6, № 911. С. 170–175. URL: <https://doi.org/10.23939/law2019.911.170>.

3. Миронюк Т. В., Запорожець А.К. Кібербулінг в Україні – соціально небезпечне явище чи злочин: визначення та протидія. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 2018. № 2 (16) URL: [file:///C:/Users/dimon/Downloads/921-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1888-1-10-20190206%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/dimon/Downloads/921-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1888-1-10-20190206%20(1).pdf).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. Ст.1122.

5. Постанова у справі № 309/671/20. Хустський районний суд Закарпатської області. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88183611>.

6. Постанова у справі № 537/124/21. Крюківський районний суд м. Кременчука Полтавської області. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94331138>.

7. Ведернікова А.О. Протидія булінгу в Європейських країнах: кримінально – правові аспекти. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. Вип № 2(14). С. 154–178. URL: <file:///C:/Users/dimon/Downloads/13263-6352-PB.pdf>.

**Процик Любов Сергіївна,**  
науковий співробітник науково-  
дослідної лабораторії психологічного  
забезпечення Державного науково-  
дослідного інституту МВС України,  
кандидат психологічних наук

## **ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФІЛАКТИКИ БАР'ЄРІВ СПІЛКУВАННЯ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Одним із найбільш важливих факторів, що впливає на формування особистості дитини є соціальні комунікації в школі, в якій вона проводить більшу частину дня. Порушення розвитку навичок спілкування у процесі соціалізації та як наслідок створені комунікативні бар'єри сприяють проявам насильства в учнівському середовищі, яке тягне за собою руйнівні явища як для особистості конкретної дитини, так і для всього суспільства в цілому. Відповідно для успішного проведення первинної та вторинної профілактики насильства в учнівському середовищі актуальним є подолання бар'єрів спілкування, розвиток комунікативних умінь та асертивної поведінки.

Процес *спілкування* вивчали у своїх працях: Г. Андрєєва, О. Бодальов, Н. Голуб, І. Зімна, А.Капська, О. Леонтьєв, Б. Ломов, Н. Обозов та інші. Вплив *бар'єрів спілкування* на розвиток особистості досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: М. Балинська, І. Батраченко, К. Левін, К. Пен, М. Подимов, Б. Поршнєв, І. Остапенко, Д. Фішер, З. Фройд, Р. Шакуров, Т. Щербан та інші. Водночас недостатньо дослідженими нині є психологічні особливості формування бар'єрів спілкування у дитячому віці, а також шляхи їх профілактики в учнівському середовищі.

*Психологічний бар'єр* – (від фр. *barriere* – перешкода, перепона) – особливий психологічний стан, який виражається в неадекватній пасивності суб'єкта, що заважає виконанню тих чи інших дій. *Емоційний механізм психологічного бар'єру* полягає в